

به نام خداوند جاز و خرد

هیکو

نگین شهریار

دوستعلی صالحی هیکویی

انتشارات حبله رود

۱۳۹۹

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور : هیکو، نگین شهریارکوه / دوستعلی صالحی هیکویی
 مشخصات نشر : سمتان: انتشارات حبله رود، ۱۳۹۹.
 مشخصات ظاهری : ۴۹۱ ص.: مصور (بخشی رنگی)، عکس، جدول.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۸۷-۵۵-۷
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. [۴۶۴]
 موضوع : هیکو (روستا)
 موضوع : Hiku (Iran)
 موضوع : هیکو (روستا) - آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
 موضوع : Hiku (Iran)- Social life and customs
 رده بندی کنگره : DSR۲۱۳۷
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۸۳۲
 شماره کتاب شناسه ملی: ۷۲۹۸۰۱۰

شناسنامه

هیکو نگین شهریارکوه

دوستعلی صالحی هیکویی

ناشر: حبله رود

چاپ نخست، ۱۳۹۹

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۸۷-۵۵-۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

تایپ و صفحه آرایی: محمدتقی رهبری فرد

طرح روی جلد: سمیرا جمشیدی

چاپ و صحافی: پیدایش

قیمت: با جلد سخت صد هزار تومان

با جلد شومیز هفتاد و پنج هزار تومان

انتشارات حبله رود

سمتان

میدان معلم، ساختمان فردوس

طبقه اول، واحد ۷

www.hablerood.ir

تلفن: ۰۲۳-۳۳۳۴۱۵۶۲

فهرست مطالب

۱	 شگفتار
	 بخش اول
۵	 ضاع جغرافیایی هیکو
۷	 فصل ۱: معرفی مختصر روستای هیکو
۹	 مکان‌های دیدنی هیکو
۱۰	 دلیل انتخاب مکان فعلی هیکو برای سونت دائمی
۱۱	 علت مهاجرت به مازندران و رواج بیلاقی شلار کردن
۱۱	 مسیر ارتباطی هیکو به مازندران در گذشته
۱۲	 راه‌های ارتباطی روستای هیکو
۱۳	 الف. راه‌های مالرو (اسب و الاغ و قاطر)
۱۳	 ب. راه‌های پیاده رو
۱۳	 ج. راه‌های پیاده داخلی
۱۴	 مسیر حرکت بیلاق به قشلاق هیکو به پهندر در عصر حاضر
۱۴	 وجه تسمیه مسیر رفت و آمد هیکو به پهندر
۲۶	 وجه تسمیه آذون سر
۲۶	 وجه تسمیه جن چشمه
۲۷	 نحوه بهره برداری از مراتع
۲۹	 فصل ۲: منابع آب هیکو
۲۹	 رودخانه‌ها
۲۹	 ۱. رودخانه بورتلا
۲۹	 ۲. رودخانه هیکو
۲۹	 ۳. رودخانه اسبه رو (سفیدرود)
۳۰	 ۴. رودخانه اُپرت
۳۰	 چشمه‌های هیکو
۳۲	 فصل ۳: پوشش گیاهی
۳۲	 سبزی‌ها

۳۲	درخت اُرس
۳۲	زیره سیاه
۳۲	لاله بی غم
۳۳	درختان
۳۳	آغوز (گردو) در فرهنگ و زبان مردم هیکو
۳۳	اسامی گردو در مراحل مختلف
۳۶	فصل ۴: سبک زندگی مردم هیکو در گذشته
۳۷	تهیه آذوقه و امکانات زمستانی
۳۸	غذاهای زمستانی
۳۹	تیه آتش
۳۹	بازی‌های بومی محلی
۳۹	پوشاک مردم هیکو
۴۱	لباس پشمی و پنبه‌ای
۴۱	پودر لباس‌شویی
۴۲	نحوه ساخت خانه‌های مسکونی
۴۲	پوشش خانه‌ها
۴۳	سرنال سری
۴۳	فلسفه کدخدای محل
۴۴	مسجد و تکیه
۴۵	مراسم ماه محرم
۴۶	اطعام دهی در ایام ماه محرم
۴۷	دسته روی در ماه محرم
۴۸	روحانیون روستای هیکو
۴۹	مراسم ۲۸ صفر
۴۹	ماه مبارک رمضان
۵۱	حمام هیکو
۵۳	دوره‌گردها
۵۳	قلع چی
۵۳	خیاطان روستای هیکو
۵۴	نمذمالی در روستای هیکو
۵۵	زرگری در روستای هیکو
۵۶	چینی بندزن

فصل ۵: جاذبه‌های گردشگری هیکو..... ۵۷

۵۷	توصیفی از روستای هیکو.....
۵۸	اماکن مذهبی.....
۵۹	عمارت سر (امامزاده سر).....
۵۹	مکان‌های دیگر.....
۵۹	حسن غار.....
۵۹	اوپرت.....
۶۰	لب مایسه (مایه نام پسند).....
۶۰	غارهای بالاتنگ.....
۶۰	قله نیزه وا (نیزوا).....
۶۱	کیجا قلعه.....
۶۱	مرکم.....
۶۱	گت بزنگاه.....
۶۲	کشتارگاه.....
۶۴	سنگ قهوه خانه.....
۶۴	سایر اماکن دیدنی.....

فصل ۶: حیوانات و پرندگان هیکو..... ۶۵

۶۵	کوک داری (کبک دری).....
۶۵	کوک (کبک).....
۶۵	ورده (بلدرچین).....
۶۶	چلچلا (پرستو).....
۶۶	میچگاه (گنجشک).....
۶۶	تیرنگ (قرقاول).....
۶۷	سرخ سینه (سینه سرخ).....
۶۷	زبک.....
۶۷	کلاغ.....
۶۸	قوش (عقاب).....
۶۸	کرک (مرغ).....
۶۸	کوتیر (کبوتر).....
۶۹	تاج دار میچگاه (سید میچگاه).....
۶۹	اوچلی.....
۷۰	چکل سرنشین.....

۷۰	دُم لا کُنیک (دُم جنبانک)
۷۰	چِر چِرانی
۷۱	نام‌های مرغ و خروس
۷۱	مراحل بزرگ شدن جوجه
۷۱	نام مرغ
۷۲	اسامی خروس
۷۲	راز گل و بلبل

بخش دوم

۷۵	اوضاع تاریخی هیکو
۷۷	فصل ۱: پیشینه تاریخی
۷۸	سابقه سکونت دُم در هیکو و اطراف آن
۷۹	تاریخ مبارزاتی مردم هیکو
۸۳	اسرار دل (وصف نیراکوه)
۸۴	داستان میرزا ابوتراب بیدی و نعلی منطقه اوپرت
۸۵	داستان مهاجرت یکی از قبایل
۸۷	فصل ۲: درویشان هیکو
۸۸	ملاجعفر تربتی فرزند امیر
۹۰	واقف تکیه روستای هیکو
۹۰	افراد خراسانی تبار هیکو
۹۲	فصل ۳: اسناد تاریخی هیکو
۱۱۶	فصل ۴: نحوه پیوند میرعمادالدین با مردم هیکو
۱۱۶	شجره‌نامه معصوم زاده روستای هیکو
۱۱۷	حمایت مردم هیکو از میرعمادالدین
۱۲۰	شعری در رابطه با داستان میرعمادالدین و امیر ولی ترک حاکم دودانگه
۱۲۲	فصل ۵: چند روایت تاریخی
۱۲۲	روایت اول: میرزا محسن هیکویی
۱۲۲	روایت دوم: ملاعلی هیکویی
۱۲۲	روایت سوم
۱۲۳	روایت چهارم: سرداران هیکو در عصر قاجار
۱۲۴	روایت پنجم
۱۲۴	روایت ششم

۱۲۵	روایت هفتم: بیژن هیکویی
۱۲۵	روایت هشتم: ملاغلامرضا هیکویی
۱۲۵	روایت نهم: میرزا مشرف
۱۲۷	روایت دهم: پیشگویی سه برار
۱۲۷	روایت یازدهم: داستان عاشق شدن دختر به یک استادکار
۱۲۸	روایت پانزدهم: نحوه قرعه کشی

بخش سوم

۱۲۹	اوضاع فرهنگی و اجتماعی هیکو
-----	-----------------------------

۱۳۱	فصل ۱: اوضاع فرهنگی و اجتماعی
-----	-------------------------------

۱۳۱	آداب معاشرت مردم هیکو
-----	-----------------------

۱۳۲	رفتار اجتماعی مردم هیکو
-----	-------------------------

۱۳۲	مهمان نوازی مردم هیکو
-----	-----------------------

۱۳۳	اوضاع فرهنگی روستای هیکو از گذشته به حال
-----	--

۱۳۶	افتخار آفرینان روستای هیکو
-----	----------------------------

۱۳۷	دکترای پزشکی، دندان پزشکی و پیراپزشکی
-----	---------------------------------------

۱۳۹	دکترای غیرپزشکی
-----	-----------------

۱۴۰	رشته حقوق
-----	-----------

۱۴۱	رشته مهندسی
-----	-------------

۱۴۵	مقطع فوق لیسانس
-----	-----------------

۱۴۷	مقطع لیسانس
-----	-------------

۱۵۱	تحصیل در خارج از کشور
-----	-----------------------

۱۵۶	فصل ۲: شهدای افتخار آفرین هیکو
-----	--------------------------------

۱۵۷	شهدای مدافع وطن
-----	-----------------

۱۵۷	۱. سرتیپ دوم شهید نجاتعلی نوزری هیکویی
-----	--

۱۵۸	۲. سرباز شهید حسین شجاعی هیکویی
-----	---------------------------------

۱۵۸	۳. سرباز شهید احمد خورشیدی هیکویی
-----	-----------------------------------

۱۵۸	۴. سرباز شهید باباعلی کوهزادی هیکویی
-----	--------------------------------------

۱۵۹	۵. بسیجی شهید ولی الله شجاعی هیکویی (پاجی)
-----	--

۱۵۹	۶. بسیجی شهید محمدعلی شجاعی هیکویی
-----	------------------------------------

۱۵۹	زبان خال مادر شهید باباعلی کوهزادی هیکویی
-----	---

۱۶۱	شعری در وصف مردم شهید پرور و شهدای هیکو
-----	---

فصل ۳: نام‌آوران هیکو ۱۶۳

۱. مؤذن ۱۶۳
۲. روحانیون ۱۶۳
۳. مدرسان قرآن ۱۶۳
۴. مداحان ۱۶۳
۵. نویسندگان و شاعران ۱۶۴
۶. کدخدایان ۱۶۴
۷. اطباء سنتی ۱۶۴
۸. ماهای محلی ۱۶۵
۹. نوازندگان نی (آله‌چی) ۱۶۵
۱۰. سُرناچی ۱۶۵
۱۱. توری خوانان (خوانندگان) ۱۶۵
۱۲. دامپزشکان سنتی (اس‌س) ۱۶۶
۱۳. دشتبان‌ها ۱۶۶
۱۴. شکارچی‌ها ۱۶۶
۱۵. نوازندگان (لوطی) ۱۶۶
۱۶. نجارها ۱۶۷
۱۷. بناها ۱۶۷
۱۸. نمدمال‌ها ۱۶۷
۱۹. کفاش‌ها ۱۶۷
۲۰. متولی معصوم زاده ۱۶۷
۲۱. آسیابان‌ها (آسیوون یا آسیوچی) ۱۶۸
۲۲. نعل‌بندها ۱۶۸
۲۳. شکسته بندها (چک بندها) ۱۶۸
۲۴. تزریق‌تچی‌ها (سوزن زن‌ها) ۱۶۸
۲۵. چاربداران ۱۶۸
۲۶. پالان‌دوزها ۱۶۹
۲۷. بافندگان پارچه پشمی (کارواف‌ها یا کاروکچال) ۱۶۹
۲۸. آشپزها (کدبانوها) ۱۷۰
۲۹. بافندگان سیاه جادر (گود، گوت) و زیلو ۱۷۰
۳۰. خواستگاری (خواستگارچی‌ها) ۱۷۰
۳۱. ساقدوش عروس (عاروس مار) ۱۷۱

۳۲. ساقدوش داماد (داماد پیر).....	۱۷۱
۳۳. سیاستمداران.....	۱۷۱
۳۴. رسته خانه دارها (دارندگان خانه‌های بزرگ).....	۱۷۱
۳۵. تنور سازان (تندیر دینگن).....	۱۷۲
۳۶. خیاط‌ها.....	۱۷۲
۳۷. قصابان.....	۱۷۲
۳۸. مغازه‌داران.....	۱۷۲
۳۹. کفن دوزان.....	۱۷۳
۴۰. سلمانی‌ها.....	۱۷۳
۴۱. دلاکان (چیک ورین).....	۱۷۳
۴۲. حجامت گران.....	۱۷۳
۴۳. بادکش (گیره) زنان.....	۱۷۴
۴۴. قبرکن‌ها.....	۱۷۴
۴۵. منجم و دانشمند.....	۱۷۵
۴۶. هیئت امنای حسینیّه.....	۱۷۵
۴۷. قصه گو.....	۱۷۵
۴۸. خیران.....	۱۷۵
افراد سرشناس و بزرگان روستای هیکو در گذشته.....	۱۷۶
فصل ۴: آداب خواستگاری و عروسی در هیکو.....	۱۷۹
احترام بزرگ‌ترها.....	۱۸۰
درزی و بلاج.....	۱۸۱
هیمه روز.....	۱۸۲
بار روز.....	۱۸۲
دونه سری.....	۱۸۱
عروسی روز و عروسی شو.....	۱۸۳
ترانه چتر و گالال زدن عروس خانم.....	۱۸۳
جهاز کشون.....	۱۸۴
سرتاش سری.....	۱۸۵
هدیه دادن.....	۱۸۶
عاروس کشون.....	۱۸۷
کلیک سری.....	۱۸۸
حجله (حجله خانه).....	۱۸۸

۱۸۹.....	مار پلا شو
۱۸۹.....	دیسکله شو.....
۱۸۹.....	رونما
۱۸۹.....	یاداوری
۱۹۰.....	کشتی در منطقه مازندران و شهریارکوه
۱۹۲.....	فصل ۵: آداب و رسوم زایمان و نوزاد
۱۹۲.....	زایمان
۱۹۲.....	حفاظت از نوزاد و مادر
۱۹۴.....	گر سَری
۱۹۵.....	لالان مادر برای بچه
۱۹۶.....	لالایی فرزندانِ اُمی مادر
۱۹۶.....	ختنه سون (چیت سَری)
۱۹۷.....	دندون سَری
۱۹۸.....	فصل ۶: وسایل جنگی و دفاعی
۱۹۸.....	لوازم چوبی
۱۹۹.....	لوازم غیرچوبی
۲۰۰.....	وسایل گلی (سفالی)
۲۰۰.....	وسایل سنگی
۲۰۱.....	وسایل جنگی و دفاعی مردم هیکو
۲۰۲.....	فصل ۷: انواع غذا و طرز تهیه آن
۲۰۲.....	انواع پلو (پلا)
۲۰۲.....	۱. اسبه پلا (سفید پلو)
۲۰۲.....	۲. سوزی پلا (سبزی پلو)
۲۰۲.....	۳. ترشی پلا (پلوی ترش)
۲۰۳.....	۴. قیمه پلو
۲۰۳.....	۵. پلو (نه چین)
۲۰۳.....	۶. زردیچه پلا (پلو با زردچوبه)
۲۰۳.....	۷. دم پختی (کته پلو)
۲۰۳.....	۸. مرجی پلا (عدس پلو)
۲۰۳.....	۹. تیرنگ تکی پلا
۲۰۴.....	۱۰. لوبیا پلو

پیشگفتار

خداوند بزرگ را سپاس می‌گوییم که این توفیق را به من عنایت کرده تا با بضاعت اندک خود دربارهٔ زادگاه خود «روستای هیکو» پژوهش نمایم. در این راستا توانستم دو جلد این مجموعه را به نام «گنجینه هیکو» و «گل‌واژه‌های هیکو» به چاپ برسانم و در دسترس فرهنگ دوستان عزیز قرار دهم. از خداوند کریم توفیق می‌خواهم و از همه اقوام و بزرگان محل و تشنگان فرهنگ بومی و محلی باری می‌طلبم که با حمایت فکری و مالی خود به نگارنده مدد رسانند تا بتوانم جلد سوم این مجموعه را به نام «هیکو نگین شهریارکوه» به زور طبع آراسته و تقدیم علاقه‌مندان نمایم. بسم الله آنچه در شأن و لیاقت مردم هیکو است به آنها ارائه گردد و برای آیندگان این سرزمین بای بماند.

فرهنگ عامه، ادبیات شفاهی و دانش‌های بومی هر ملتی، مناسنامه و هویت فرهنگی آن ملت را تشکیل می‌دهد. همان گونه که انسان بدون شناسنامه از هویتی رنج می‌برد و در پی نسبت دادن خود به شخصی با اصل و نسب است، یک ملت هم بر آن است تا با نسبت دادن خود به یک پیشینه فرهنگی و تاریخی غنی و تمدن بزرگ، احساس سربلندی کند و بدان افتخار نماید.

اگر به جهان امروزی نگاه کنید می‌بینید که تمام دولت‌ها و ملت‌ها می‌خواهند همه داشته‌های مادی و معنوی خود را به نمایش بگذارند تا در عرصه فرهنگ و تمدن حرفی برای گفتن داشته باشند. به همین دلیل ما باید برای شناساندن مفاخر ملی و حفظ آثار تاریخی و فرهنگی خود بکوشیم تا نسل آینده به پیشینه بزرگ و شکوهمند خود افتخار کند و برای حفظ فرهنگ بومی، قومی، ملی و محلی خود بکوشد و تلاش کند تا فرهنگ بیگانه جایگزین فرهنگ او نشود.